

## نقدی بر

## سانتیمانتالیسم

## روشنفکرانهٔ

## مصطفی‌مهرآیین

مسعود زمانی‌مقدم

جامعه‌شناس

مصطفی‌ مهرآیین، در جایگاه یک جامعه‌شناس اساساً فاقد ایده و اندیشه‌ای منسجم و قابل توجه است که بخواهد نقد شود. ازاین‌رو صرفاً می‌توان به ظهور و بروز نمایش‌گونه او در فضایی مجازی پرداخت. او با سخنرانی‌ها و نوشته‌های جنبجالی‌اش در نگاه اول تصویری از یک روشنفکر فرهیخته ترسیم می‌کند، اما وقتی لایه‌های ظاهری این لفاظی‌ها را کنار می‌زنیم، با خلئی عمیق مواجه می‌شویم که نه‌تنها به فهم جامعه‌ایران کمکی نمی‌کند، بلکه مانعی دربرابر شکل‌گیری یک جامعه‌شناسی اصیل، منسجم و متناسب با واقعیت‌های بومی و زمینه‌مند این سرزمین می‌شود.

سخنرانی‌ها و نوشته‌های او اغلب با اعتمادبه‌نفسی ارانه می‌شوند که البته به‌ندرت با محتوای عمیق و تحلیلی همراه است. با ارجاعات متعدد به نظر به‌پردازان غربی، گویی هدفش نه تبیین مسائل اجتماعی، بلکه تحت‌تأثیر قرار دادن مخاطب با هیاوهی کلامی است. گفته‌های او چیزی فراتر از انفجار احساسات تند و آتشین نیستند؛ عباراتی که پشت نام‌هایی از متفکران برجسته پنهان شده‌اند، این استادها اغلب سطحی و بدون انطباق با زمینه‌های تاریخی و فرهنگی ایران هستند. او به‌جای ارائه تحلیل‌های عمیق و زمینه‌مند، تنها به‌ردیف کردن اسامی و اصطلاحات بسنده می‌کند. این رویکرد بیش از آنکه روشنگر باشد، آذهان مخاطبان را در نوعی احساسات‌گرایی تسکین‌دهنده سرگردان می‌سازد. مخاطب معمولاً پس از شنیدن و خواندن او، شاید لحظه‌ای احساس کند که به درک تازه‌ای از جامعه رسیده است، اما در عمل صرفاً نوعی بروز خشم و تهییج احساسات را تجربه می‌کند.

به نظر می‌رسد خشم چشمانش را نسبت به دیدن واقعیت بسته است و سوار بر موج خشم و نارضایتی عمومی، خود نیز دچار نوعی سردرگمی فکری شده است. با لحنی و عباراتی تند، به انتقاد از وضعیت موجود می‌پردازد و به‌سرعت توجه مخاطبان را جلب می‌کند. وقتی به حرف‌هایش گوش می‌دهید، لحظه‌ای احساس می‌کنید که قرار است چیزی مهم دستگیرتان شود، اما در پایان، آنچه نصیبتان می‌شود، فقط هیجان زودگذری است که به‌سرعت فرومی‌نشیند. از خود بپرسید: بعدازاین همه سخنرانی و ادعا، چه‌فهمی از جامعه ایران به دست آورده‌اید؟ چه ابزار تحلیلی یا راهکار عملی در اختیارتان گذاشته‌شده؟ پاسخ اغلب «تقریباً هیچ» است. مهرآیین به‌جای آنکه معلم یا راهنمایی برای فهم پیچیدگی‌های اجتماعی باشد، صرفاً به یک محرک احساسی در فضای رسانه‌ای تبدیل شده که احساسات شما را قلقلک می‌دهد و بعد شما را با دستانی خالی رها می‌کند.
بله! اصالت فکری در گفته‌ها و نوشته‌های او مشاهده نمی‌شود.

ایشان در یکی از گفت‌وگوهایش اعلام می‌کند «من و امثال من دنبال ساختن راه دیگری هستیم». ولی چه راهی؟ آیا این «راه دیگر» چیزی جز بیراهه‌ای است که به پراکندگی فکری و ابتذال اندیشه ختم می‌شود؟ ادعاهایش در حد شعارهای پرزرق‌وبرق باقی می‌مانند که عامه مخاطبان را در ابتذال بیشتری فرومی‌برد.

همچنین گویی خود را تنها کسی می‌داند که کتاب‌خوانده و به حقیقت دست یافته است. این خودحق‌پنداری موجب شده احساساتش بر عقلانیتش غلبه کند و به‌دام نوعی سانتیمانتالیسم روشنفکرانه بیفتد که شاید در نگاه اول جذاب باشد، اما با نگاهی دقیق‌تر پوچی‌اش آشکار است. برخلاف بسیاری از جامعه‌شناسان و متفکرانی که در فضای عمومی حضور دارند اما خود را به دست‌امواج رسانه‌ای نمی‌سپارند، او گویی شیفته دیده‌شدن است و این شیفتگی، او را از مسیر اندیشه و واقع‌بینی منحرف کرده است.

تندروی مهرآیین نه‌تنها به تحلیل مسائل اجتماعی کمکی نمی‌کند، بلکه به ابتذال اندیشه منجر می‌شود. خشم او هرچند ممکن است قابل فهم بوده و ریشه در وضعیت اجتماعی داشته باشد، اما به‌جای آنکه به فرصتی برای تحلیل و اندیشه‌ورزی تبدیل‌شود، به نیروی مخربی بدل شده که هم خودش را کور می‌کند و هم مخاطبانش را. این نوع تندروی‌ها، جامعه‌شناسی را از یک علم روشمند و دقیق به مجموعه‌ای از شعارهای احساسی و تهی تقلیل می‌دهند. جامعه‌شناسی نیازمند نگاهی عقلانی و تجرّبی است که بتواند واقعیت‌ها را با دقت موشکافی کند، نه انفجارهای احساسی که تنها به تهییج لحظه‌ای می‌انجامند.

ایشان عمدتاً در مواجهه با مسائل پیچیده اجتماعی و سیاسی ایران به ساده‌سازی روی می‌آورد. برای درک جامعه ایران، نیاز داریم به واقعیات ملموس تاریخی و معاصر خودمان بنگریم؛ به شرایطی که در آن زیسته‌ایم و ساختارهایی که ما را شکل داده‌اند. اما مهرآیین به‌جای این کار، به نظریه‌های غربی و گاه بی‌ربط به‌زمینه داخلی متکی می‌شود و آن‌ها را با جملاتی قصار و بدون انطباق درست با واقعیت‌های جامعه‌ما بازاگو می‌کند. او مفاهیم و جملاتی را از متفکرانی چون آرنت، فوکو، اسپینوزا، مارکس و تعداد بسیار دیگری وام می‌گیرد، بدون اینکه اساساً نیازی به چنین ارجاعاتی باشد.

جامعه‌شناسی، به‌ویژه در کشوری با پیچیدگی‌های ایران، نیازمند پیوند عمیق با واقعیت‌های ملموس است، نه فرار به‌سوی نظریه‌های انتزاعی و غیر بومی. مهرآیین، درنهایت نه یک جامعه‌شناس راهگشا، بلکه آینه‌ای از خشم و سرخوردگی است که درخشن ظاهری‌اش، چیزی جز سرایی فریبنده نیست.

درنهایت باید یادآور شد انتقاد صریح از ساختار قدرت الزاماً کنشی شجاعانه نیست و گاهی از سر استیصال فکری است که نتیجه آن به شکلی پارادوکسیکال نه دفاع از جامعه است و نه دفاع از جامعه‌شناسی.

سفر دوروزه عراقچی به روسیه و انتقال پیام رهبر انقلاب همزمان شد با ارسال نامه پادشاه عربستان به تهران

# در مدار دیپلماسی منطقه‌ای



مقابل باشد و درخواست‌های غیرمنطقی مطرح نشود. امکان توافق وجود دارد.» این جملات، نشان‌دهنده رویکرد محتاطانه اما امیدوارانه ایران بود.
لاوروف هم در این بخش، با اشاره به اثرات منفی خروج آمریکا از برجام، از همکاری نزدیک تهران و مسکو در مسائل هسته‌ای حمایت کرد.

عراقچی و لاوروف درباره مسائل منطقه‌ای هم گفت‌وگو کردند. وزیر امور خارجه کشورمان با تأکید بر اینکه هرگونه طرحی برای کوچ مردم غزه و کرانه باختری غیرقابل قبول است، حملات آمریکا به یمن رامحکوم کرد و افزود که موضوعات سوریه، قفقاز و دریای خزر هم در مذاکرات مطرح شده است. لاوروف هم با تأیید این راینی‌ها، بر اهمیت همکاری دو کشور برای ثبات منطقه تأکید کرد.

#### مسیر استراتژیک روسیه تارم

سفر عراقچی به مسکو را می‌توان از جهتی فراتر از یک دیدار دیپلماتیک معمولی دانست. دیدار با پوتین در کرملین، تحویل پیام رهبر انقلاب، گفت‌وگو با لاوروف و دریافت پیام پوتین برای رهبر انقلاب آن هم در فاصله یک روز مانده به دور دوم مذاکرات ایران و آمریکا و هم‌زمان با ارسال پیام پادشاه عربستان به تهران، همه نشان‌دهنده عمق تحکرات منطقه‌ای اخیر هستند. عراقچی هم از روابط رو به رشد با روسیه گفت و هم درباره مذاکرات هسته‌ای موضع‌گیری کرد. او با رفتن به روسیه پیش از عزیمت به ایتالیا، نشان داد که ایران در عین پیگیری دیپلماسی با غرب، روابط خود با شرق به‌ویژه روسیه را تقویت می‌کند. لاوروف هم با حمایت از مواضع ایران، بر همکاری دو کشور در برابر فشارهای خارجی تأکید کرد. وزیر امور خارجه روسیه همچنین گفت مذاکرات پوتین و وزیر خارجه ایران بیانگر «پویایی بی‌سابقه گفت‌وگوی سیاسی میان دو کشور» است و عراقچی هم اعلام کرد «پیام مقام معظم رهبری به رئیس‌جمهور روسیه به جهانبان نشان داد که تهران، مسکو را شریک راهبردی خود می‌داند.»

امضای معاهده راهبردی گسترش یافته چشم‌انداز بیست‌ساله‌ای برای روابط تعریف کرده‌ایم. ما در مسیر خوبی حرکت می‌کنیم.» این معاهده، در مجلس کشورمان در حال بررسی است و قرار است به‌زودی تصویب شود و روابط تهران و مسکو را به سطح جدیدی برساند.

عراقچی به پروژه‌های مشترک هم اشاره کرد. او از برگزاری کمیسیون مشترک اقتصادی ایران و روسیه در هفته‌آینده یاد که با حضور وزیر نفت ایران در مسکو برگزار می‌شود. کریدور شمال-جنوب، یکی از مهم‌ترین پروژه‌های دو کشور هم در مرکز توجه بود. او همچنین گفت مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور کشورمان از پوتین برای سفر به تهران دعوت کرده و امیدوار است این سفر در سال جاری انجام‌شود. لاوروف هم در این بخش وارد بحث شد و تأکید کرد ایران و روسیه برای مقابله با تحریم‌های غیرقانونی همکاری می‌کنند. او خروج آمریکا از برجام را عامل مشکلات این توافق دانست.

#### روسیه و چین در جریان تحولات

بخش مهم نشست خبری، به مذاکرات هسته‌ای ایران و آمریکا اختصاص داشت. عراقچی با اشاره به اینکه «دوستان خودمان در روسیه و البته چین را در جریان تحولات به‌طور مستمر قرار خواهیم داد»، گفت: «اطمینان دارم که نظرات سازنده به ادامه این مسیر کمک می‌کند.» او نقش روسیه در برجام را «بسیار مثبت» توصیف کرد و افزود: «مشتاقیم روسیه در هر توافق جدیدی نقش مثبت خودش را ایفا کند.» این اظهارات در حالی مطرح شد که دور دوم مذاکرات ایران و آمریکا قرار است امروز (شنبه) در رم برگزار شود. عراقچی با احتیاط درباره این مذاکرات صحبت کرد: «به‌نیات آمریکایی‌ها تردید جدی داریم، ولی فردا یا جلدت در مذاکرات شرکت می‌کنیم.»

او توضیح داد مذاکرات غیرمستقیم به دلیل فشارهای حادتر ای آمریکا انتخاب شده‌اند، اما این روش مانع توافق نیست. به گفته او، در دور اول مذاکرات در عمان، «هزانی از جدیت» در طرف آمریکایی دیده‌شد. عراقچی تأکید کرد: «اگر اراده مشابه در طرف

پیام مکتوب رهبر انقلاب، روز پنجشنبه (۲۸ فروردین) توسط سید عباس عراقچی، وزیر امور خارجه کشورمان به دست ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه رسید.

عراقچی طی سفر دو روزه به مسکو علاوه بر پوتین، با سرگئی لاوروف، وزیر امور خارجه روسیه هم دیدار و درباره مسائل دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی گفت‌وگو کرد. معاهده جامع راهبردی، مسئله فلسطین، مذاکرات ایران و آمریکا و مسائل هسته‌ای ازجمله مباحث مطرح‌شده در کنفرانس مطبوعاتی عراقچی و لاوروف در فاصله یک روز مانده تا دور دوم مذاکرات ایران و آمریکا بودند. سخنگوی کرملین نیز اعلام کرده پوتین در دیدار با عراقچی پیامی دربردارنده بهترین آرزوها و «پاسخی اصولی» را به رهبر ایران منتقل کرد. عراقچی همچنین با نخست‌وزیر و وزیر خارجه قطر در مسکو دیدار و گفت‌وگو کرد. این در حالی است که هم‌زمان خالد بن سلمان آل سعود، وزیر دفاع عربستان سعودی نیز پیام ملک سلمان بن عبدالعزيز، پادشاه کشورش را در تهران تقدیم رهبر انقلاب کرد تا بازوی دیپلماسی منطقه‌ای ایران قدرتمندتر از گذشته به نمایش درآید.

#### نامه تحویل گرفته شد

سفر اخیر عراقچی به روسیه، سومین سفر او در قامت وزیر امور خارجه به روسیه بود. او پیش از این در آبان و دی ماه سال گذشته هم به منظور شرکت در اجلاس سران گروه بریکس و امضای معاهده جامع راهبردی وارد این کشور شده بود و حالا در آستانه مذاکرات غیرمستقیم ایران و آمریکا و تحولات منطقه‌ای دیگر، در کاخ کرملین حضور پیدا کرده است. در بلدورود به روسیه وقتی از او درباره پیام رهبر انقلاب به پوتین پرسیدند، علی‌رغم اینکه محتوای نامه‌های اینچنینی حداقل برای مدتی از نظر رسانه‌ها دور می‌مانند، اما عراقچی کلیاتی از آن را ارائه کرد و گفت: «تحولات مهم بین‌المللی و منطقه‌ای و بحث‌های دوجانبه در این پیام مورد اشاره قرار گرفته است.» این پاسخ، کنج‌کاوی‌ها را برانگیخت، اما عراقچی جزئیات بیشتری ارائه نکرد. او چند ساعت بعد در کاخ کرملین با ولادیمیر پوتین دیدار کرد. این دیدار که بعداً در نشست خبری «بسیار خوب» و «مفیو و سازنده» توصیف شد، نقطه‌عطف سفر بود. عراقچی پیام مکتوب رهبر انقلاب را تحویل داد و گفت این پیام به روابط دوجانبه و مسائل منطقه‌ای پرداخته است.

محتوای دقیق پیام‌ها قاعدتاً آش‌نشد. اما اظهارات بعدی عراقچی نشان داد که گفت‌وگوها عمیق و راهبردی بوده است. او تأکید کرد روابط ایران و روسیه «هیچ‌گاه این قدر نزدیک نبوده است.» ما را با اخبار او، سخنگوی وزارت خارجه روسیه هم تأیید کرد عراقچی برای گفت‌وگو درباره برنامه هسته‌ای ایران، وضعیت سوریه، قفقاز جنوبی و دریای خزر به مسکو آمده است.

#### چشم‌انداز ۲۰ ساله برای روابط دو کشور

روز جمعه، عراقچی و سرگئی لاوروف در وزارت خارجه روسیه پشت‌ترپون مشترک ایستادند. عراقچی سخنانش را با روابط دوجانبه آغاز کرد. او گفت: «روابط دو کشور با

#### علی‌بمان اقبالی:

## روسیه نقشی کلیدی در مذاکرات هسته‌ای ایران داشته دارد

علی بمان اقبالی، کارشناس مسائل روسیه معتقد است که روند رو به رشد همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و همه‌جانبه دو کشور قطعاً ادامه خواهد یافت. او گمانه‌زنی‌ها مبنی بر استفاده روسیه از ایران برای جانه‌زنی با غرب را رد کرد و گفت که «بعد می‌دانم روسیه به دنبال چنین چیزی باشد.» در ادامه متن کامل گفت‌وگوی وی با «فرهیختگان» را از نظر می‌گذرانید.

#### رابزینی‌های تهران و مسکو رو به رشد است

علی بمان اقبالی ابتدا به این نکته اشاره کرد که سفر عراقچی به روسیه در تداوم رابزینی‌های عالی‌رتبه سیاسی بین دو کشور است که در سال‌های اخیر روندی افزایشی و تصاعدی داشته است. او در این باره گفت: «ما در سال گذشته شمسی شاهد دو بار سفر رئیس‌جمهور محترم به روسیه بودیم؛ یک‌بار در قالب بریکس و یک‌بار در چهارچوب روابط دوجانبه و امضای سند جامع همکاری‌های دو کشور. این امر نشان‌دهنده روند روبه‌رشد همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و همه‌جانبه دو کشور بوده و این روند قطعاً در آینده ادامه خواهد یافت. روسیه یکی از پنج عضو شورای امنیت با حق وتو، بزرگ‌ترین کشور جهان و دارای منافع مشترک با جمهوری اسلامی ایران در دریای خزر، منطقه آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی است؛ لذا رابزینی‌های سیاسی دو کشور امری مثبت و مفید برای هر دو طرف است. درعین‌حال در این سفر، وزیر امور خارجه حامل پیام کتبی مقام‌معظم‌رهبری به رئیس‌جمهور روسیه است که طبیعتاً اهمیت این سفر را مضاعف می‌کند. دو کشور همچنان که گفته شد در موضوعات مهمی رابزینی داشته‌اند و این رابزینی‌ها قطعاً از طریق سفرهای سیاسی و تبادل پیام‌های مهم ادامه خواهد یافت. این سفر از قبل برنامه‌ریزی‌شده بود و هم‌زمان با مذاکرات غیرمستقیم ایران و آمریکا انجام شد که دور دوم آن شنبه (امروز) در عمان برگزار خواهد شد. طبیعتاً اگر موضوع مهم مذاکرات ایران و آمریکا را برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای کشورمان در نظر بگیریم، این موضوع سابقه طولانی در مذاکرات ایران با گروه ۵+۱ دارد. روسیه همیشه نقش مهمی داشته و خواهد داشت و به نظر می‌رسد در کنار رابزینی‌های کلی سیاسی در ابعاد مختلف روابط، این موضوع نیز مورد تبادل نظر و اطلاع‌رسانی طرفین قرار خواهد گرفت. اما در خصوص سفر آقای ویتکاف به روسیه پیش از دور اول مذاکرات، آنچه تاکنون اعلام شده، چه از سوی مقامات آمریکایی و چه از سوی مقامات روسی، این است که مذاکرات صرفاً بر دو موضوع آتش‌بس در اوکراین و روابط دو کشور متمرکز بوده است. این موضوعی پیش‌تر نیز توسط طرفین در ریاض و ترکیه مورد تبادل نظر قرار گرفته بود؛ لذا ارتباط این دو موضوع با توجه به اعلام رسمی و مکتوب طرفین، چندان مستند و قابل‌قبول به نظر نمی‌رسد.»

#### روسیه با ابزار ایران

به دنبال چانه‌زنی با غرب نیست

این کارشناس مسائل روسیه در ادامه با اشاره به انعکاس مذاکرات ایران و آمریکا در سطح بین‌الملل گفت: «به‌هر حال، موضوع



فرهیختگان

شنبه ۳۰ فروردین ۱۴۰۴

شماره ۳۳۹۰

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE



#### توافقی نامه جامع در ایران هم باید امضا شود

بمان اقبالی در بخش پایانی گفت‌وگو با اشاره به چندوجهی، متنوع و متکثر بودن محورها و مباحث همکاری‌های ایران و